

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ

ДМИТРЕНКО ОЛЕКСАНДР ІВАНОВИЧ

УДК 658.152:330.131.7

## **УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМ РИЗИКОМ БАНКУ**

Спеціальність 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит

**АВТОРЕФЕРАТ**  
дисертації на здобуття наукового ступеня  
кандидата економічних наук

Суми – 2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Державному вищому навчальному закладі “Університет банківської справи”.

Науковий керівник – доктор економічних наук, професор *Васюренко Олег Володимирович*, ТОВ “Нафтохімічна компанія “Матрапак-Україна”, директор з економіки.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор *Майорова Тетяна Володимирівна*, ДВНЗ “Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана”, завідувач кафедри інвестиційної діяльності;

кандидат економічних наук, доцент *Нескородєва Інна Іванівна*, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, доцент кафедри фінансів.

Захист дисертації відбудеться “24”березня 2016 р. о 14.00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 55.081.01 в Українській академії банківської справи за адресою: 40000, м. Суми, вул. Петропавлівська, 57, зала засідань вченої ради.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Української академії банківської справи за адресою: 40000, м. Суми, вул. Покровська, 9/1.

Автореферат розісланий “24”лютого 2016 р.

Вчений секретар  
спеціалізованої вченої ради,  
доктор економічних наук, доцент

Т. Г. Савченко

## ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

**Актуальність теми.** Забезпечення економіки фінансовими ресурсами значною мірою визначається сталістю розвитку банківського сегмента фінансового ринку країни. Враховуючи ж спрямованість банків виступати в ролі фінансового посередника та одночасно з цим здійснювати перерозподіл вільних фінансових ресурсів між різними економічними агентами, особливої уваги набуває такий напрямок їх функціонування, як інвестиційна діяльність.

Змістовність безпосереднього здійснення інвестиційної діяльності банку, як правило, розкриває діяльність банку із цінними паперами різних суб'єктів господарювання. Це не лише підкреслює посередницьку функцію банків, здатність оперувати різними інструментами з метою забезпечення перерозподілу вільних фінансових ресурсів, але й визначає імовірність виникнення цілої сукупності ризиків, які супроводжують даний різновид банківської діяльності. Разом з цим варто враховувати, що в цілому банківська інвестиційна діяльність є багатовекторною та залежить від цілої низки факторів внутрішнього (загальний стан функціонування банку, прикладні напрями ведення інвестиційної діяльності) та зовнішнього (дії у конкурентному середовищі на ринку банківських послуг, економічний розвиток країни, стан розвитку фондового ринку) середовищ функціонування окремого банку. Відтак умови виникнення та поширення інвестиційного ризику банку також можуть видозмінюватися та трансформуватися, що обумовлює необхідність постійного вдосконалення засобів управління таким ризиком. Особливо це стосується наявних реалій економічного розвитку в Україні, коли потреби в інвестиційних ресурсах визначаються десятками мільярдів доларів США, реальний сектор економіки не розвивається, відбувається стагнація фондового ринку, банки поступово згортають операції з цінними паперами, бо це є занадто ризиковим напрямом їх діяльності. Так, якщо за підсумками 2009 року операції з цінними паперами здійснювали 80 вітчизняних банків, то за підсумками 2014 року – 55 банків. Водночас з цим рівень загального інвестиційного ризику за оцінками вітчизняних фахівців значно підвищився внаслідок погіршення загального інвестиційного клімату, послаблення ролі банків як фінансових посередників з погляду розвитку вітчизняного фондового ринку. Тож з метою розкриття можливих напрямів поширення інвестиційного ризику банку та мінімізації прояву його впливу на ведення банківської діяльності в цілому необхідним є попереднє визначення рівня інвестиційного ризику та обґрунтування заходів щодо його оптимізації. Відтак це обумовлює важливість розгляду як теоретичних, так і практичних засад з розробки та реалізації заходів щодо розкриття умов виникнення та поширення інвестиційного ризику банку, що і визначає цілу низку відповідних завдань.

Теоретичні основи управління інвестиційним ризиком банку та методологічні засади його виявлення, попередження та мінімізації впливу на ведення банківської діяльності докладно розглядаються в роботах таких закордонних вчених, як: Г. Александер (Gordon Alexander), С. Аллен (S. Allen), Дж. Бейлі (Jeffery Bailey), Дж. Бессіс (J. Bessis), Л. Дж. Гітман (Lawrence J. Gitman),

М. Д. Джонк (Michael D. Joehnk), А. Дамодаран (Aswath Damodaran), М. Круї (M. Crouhy), У. Шарп (William Sharpe) та інших. Вагомий внесок у розвиток методологічних засад управління інвестиційним ризиком банку здійснили вітчизняні науковці: О. І. Барановський, Т. А. Васильєва, О. В. Васюренко, В. В. Вітлінський, В. В. Глущенко, С. М. Козьменко, О. М. Колодізєв, В. В. Корнеєв, А. Я. Кузнецова, Т.В. Майорова, І.І. Нескорородева, Л. Примостка, Л. Руденко, Т. Смовженко та інші.

Визначаючи теоретичну та практичну цінність сучасних досліджень щодо узагальнення та розкриття наявних умов з управління інвестиційними ризиком банку, певне коло теоретичних та методичних питань з обраної проблематики все ж таки потребує доопрацювання та подальшого розвитку. Це стосується визначення значимості інвестиційного ризику банку серед інших різновидів ризиків банківської діяльності, уточнення сутності та змісту поняття “управління інвестиційним ризиком банку”, розкриття методичних основ аналізу інвестиційної активності банку в умовах девіантного прояву інвестиційного ризику, узагальнення засобів оптимізації напрямів прояву інвестиційного ризику. Важливість і актуальність вирішення поставлених завдань у формуванні загальної теоретико-методичної бази аналізу інвестиційного ризику банку, обчисленні рівня його оцінки й обумовили вибір теми дисертації, визначили об’єкт, предмет, мету і завдання дослідження.

**Зв’язок роботи з науковими програмами, планами, темами.** Дисертаційна робота виконана відповідно до плану наукових робіт ДВНЗ “Університет банківської справи” як складова науково-дослідної теми “Стратегічний розвиток банківського сектора регіону у контексті забезпечення фінансової стабільності (на прикладі банків Харківського регіону)” (номер державної реєстрації 0114U003033). У межах даної науково-дослідної теми проведено аналіз інвестиційної діяльності низки банків та запропоновано визначення на цій підставі: рівня ризикованості інвестиційної діяльності, фінансової результативності операцій банків з цінними паперами в наявних умовах їх функціонування. В межах науково-дослідної роботи Харківського національного університету імені В. Каразіна “Фінансовий потенціал суб’єктів господарювання як чинник сталого розвитку ринкової економіки України” (номер державної реєстрації 0113I006007) досліджено в порівняльному аспекті особливості стратегій ведення банківської інвестиційної діяльності, визначено та розкрито основні елементи загального контуру управління інвестиційним ризиком банку в умовах ринкової невизначеності.

**Мета і завдання дослідження.** Мета дисертаційної роботи полягає у поглибленні теоретичних положень, розробленні та подальшому розвитку науково-методичних підходів до вдосконалення управління інвестиційним ризиком банку.

Відповідно до визначеної мети в роботі поставлено та вирішено такі завдання:

- розкрити змістовність інвестиційного ризику як одного з ключових ризиків банківської діяльності;

- поглибити теоретичні підходи до визначення сутності поняття “управління інвестиційним ризиком банку”;
- узагальнити інструментарій управління інвестиційним ризиком банку;
- дослідити інвестиційну активність банку в умовах девіантного прояву інвестиційного ризику;
- розробити методичний підхід до визначення дієвих засобів оптимізації напрямів прояву інвестиційного ризику;
- обґрунтувати модель оцінки рівня ризикованості ведення інвестиційної діяльності банку;
- визначити системний алгоритм застосування оптимізаційного менеджменту як інструмента забезпечення прийнятного рівня інвестиційного ризику банку.

*Об'єкт дослідження* – процес управління інвестиційним ризиком банку.

*Предмет дослідження* – теоретичні та методичні засади, методи і засоби аналізу банківського інвестиційного ризику та забезпечення рівня його прийнятності як складові, що спрямовані на вдосконалення управління інвестиційним ризиком банку.

*Методи дослідження.* З метою вирішення поставлених у роботі завдань та досягнення визначеної мети було застосовано цілу низку загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, а саме: *логічне узагальнення, аналіз та порівняння* – для розкриття теоретичних положень із визначення сутнісної змістовності інвестиційного ризику та надання характеристики поняття “управління інвестиційним ризиком банку”, узагальнення інструментарію управління інвестиційним ризиком банку; *графоаналітичний та статистичні методи* – для дослідження інвестиційної активності банку в умовах девіантного прояву інвестиційного ризику; *системний та комплексний підходи* – для узагальнення дієвих засобів оптимізації напрямів прояву інвестиційного ризику; *формалізація та моделювання* – для визначення та обґрунтування моделі з оцінки рівня ризикованості ведення інвестиційної діяльності банку; *математичне програмування* – для розробки системного алгоритму запровадження оптимізаційного менеджменту як інструмента забезпечення прийнятного рівня інвестиційного ризику банку.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативно-правові документи з питань функціонування банків, офіційні дані Національного банку України, Асоціації українських банків, Незалежної асоціації банків України, Базельського комітету з питань банківського регулювання та нагляду, публічна звітність банків. Теоретичною основою дослідження є наукові праці вітчизняних і закордонних вчених та фахівців з питань функціонування банків, ведення банківської інвестиційної діяльності, управління інвестиційним ризиком банку.

**Наукова новизна результатів дослідження** полягає у поглибленні існуючих та обґрунтуванні нових теоретичних та науково-методичних підходів до управління інвестиційним ризиком банку.

До найбільш істотних результатів, що визначають наукову новизну, належать наступні положення:

*вперше:*

- запропоновано модель оцінки рівня ризикованості ведення інвестиційної діяльності банку, яка базується на застосуванні методу стохастичної границі та дозволяє встановити рівень інвестиційного ризику відносно значень отриманого результату від здійснення операцій з цінними паперами у торговому портфелі та портфелі на продаж, сумарного обсягу цінних паперів у таких портфелях, розміру власного капіталу, операційних та інших витрат банку;

*удосконалено:*

- процедуру аналізу інвестиційної діяльності банку, яка включає визначення структури здійснення інвестиційної діяльності банку та розкриття її змінності у часі, врахування фінансового результату по операціях з цінними паперами у порівняльному аспекті з іншими банками, що дозволяє дослідити інвестиційну діяльність банку в умовах девіантного прояву інвестиційного ризику;
- методичний підхід до визначення дієвих засобів оптимізації напрямів прояву інвестиційного ризику, який враховує умови здійснення банківської діяльності, стан функціонування та розвитку банку, поточну стратегію ведення інвестиційної діяльності, та відмінністю якого є двоконтурність управління інвестиційним ризиком у розрізі суб'єктивних та об'єктивних чинників впливу на формування й поширення такого ризику, що дозволяє визначити особливості прояву інвестиційного ризику по конкретному банку;
- модель розв'язання задачі щодо визначення обсягів здійснення операцій з цінними паперами банку, яка, на відміну від існуючих підходів, враховує прийнятний рівень інвестиційного ризику банку, рівень ризикованості за окремими операціями з цінними паперами відповідно до загального обсягу таких операцій, дохідності портфелів цінних паперів та необхідного обсягу резервів за проведеними операціями, що дозволяє здійснювати оперативне корегування напрямів ведення інвестиційної діяльності банку та визначати необхідність оптимізації окремих рівнів ризику з ведення інвестиційної діяльності банку;

*набули подальшого розвитку:*

- визначення поняття “інвестиційний ризик банку” як потенційної можливості втрати ресурсів або недоотримання доходів, так і можливості отримання додаткового обсягу прибутку внаслідок впливу зовнішніх та внутрішніх факторів під час ведення інвестиційної діяльності, де впливовість таких факторів визначає різноманітність проявів інвестиційного ризику банку та здатність його до розчеплення на інші фінансові ризики банку. На відміну від класичних трактувань, дане визначення відображає рекурентну спорідненість з іншими банківськими ризиками, підкреслює багатогранність існуючих умов виникнення інвестиційного ризику та його здатність до розчеплення на окремі різновиди ризиків, що дозволяє врахувати особливості прояву інвестиційного ризику банку та розкрити його сутнісну характеристику;
- визначення поняття “управління інвестиційним ризиком банку” як складного багатокрокового процесу, що визначається системою принципів, методів і форм розробки, організації й реалізації управлінських рішень, має визначену

послідовність етапів та ставить за мету не лише зменшення негативного впливу ризиків, що виникають у сфері здійснення інвестиційної діяльності, але й досягнення загального позитивного ефекту з погляду функціонування банку, що сприяє його стійкому та стабільному розвитку. На відміну від існуючих дефініцій, дане визначення враховує методичну основу такого управління та етапність його запровадження в термінах як зменшення негативного впливу ризикоформуєчих факторів, так і досягнення позитивного результату від здійснення інвестиційної діяльності банку, що виокремлює змістовність реалізації та спрямованість здійснення управління інвестиційними ризиком банку як цілісної системи;

- групування класифікаційних ознак інвестиційного ризику банку як дворівневої структури, де перший рівень такої структури розкриває різновиди ризику відповідно до ознак класифікації банківських інвестиційних вкладень, напрямків ведення банком його інвестиційної діяльності та засад ризик-менеджменту в інвестиційній сфері діяльності банку, а другий безпосередньо конкретизує наявні різновиди ризику, що дозволяє врахувати багатомірність прояву інвестиційного ризику банку.

**Практичне значення результатів роботи** полягає в обґрунтуванні наукових положень та розробці методичних підходів і рекомендацій, які спрямовані на практичне вдосконалення системи управління інвестиційним ризиком банку та відповідне забезпечення його прийняттого рівня. Так, методичний підхід до визначення дієвих засобів оптимізації напрямів прояву інвестиційного ризику та процедура здійснення аналізу інвестиційної діяльності банку у розкритті змінності рівня її ризикованості дозволяють проводити всебічний та ґрунтовний аналіз як здійснення інвестиційної діяльності банку, так і умов формування та поширення інвестиційного ризику банку; модель оцінки рівня ризикованості інвестиційної діяльності банку на ринку цінних паперів та модель оптимізаційної задачі щодо визначення обсягів здійснення операцій з цінними паперами банку дозволяють проаналізувати змінність рівня ризику, що виникає, та попередити виникнення кризових ознак у розвитку банку в частині ведення інвестиційної діяльності.

Наукові результати дисертаційної роботи знайшли практичне застосування в роботі окремих банків, що підтверджується відповідними актами та довідками. Так, методичний підхід до визначення дієвих засобів оптимізації напрямів прояву інвестиційного ризику прийнято до використання у практичній діяльності ПАТ “МЕГАБАНК” (довідка від 27.10.2015 № 02-9517), процедуру аналізу інвестиційної діяльності банку впроваджено у діяльність ПАТ “Східноукраїнський банк “ГРАНТ” (довідка від 26.10.2015 № 5005/01-101), модель оцінки рівня ризикованості інвестиційної діяльності банку на ринку цінних паперів прийнято до впровадження у практичній діяльності ПАТ “ТАСКОМБАНК” (довідка від 27.10.2015 № 4839).

Окремі результати дисертаційного дослідження впроваджені у навчальний процес Харківського навчально-наукового інституту ДВНЗ “Університет

банківської справи” та використовуються при викладанні дисциплін “Ризик-менеджмент у банку”, “Управління інвестиційним портфелем”, “Аналіз банківської діяльності” (акт про впровадження від 24.09.2015 № 35).

**Особистий внесок здобувача.** Дисертаційна робота є завершеним науковим дослідженням. Наукові положення, висновки, рекомендації і розробки, які виносяться на захист, отримані автором самостійно і відображені в опублікованих працях. Результати, опубліковані дисертантом у співавторстві, використані у дисертаційній роботі лише в межах його особистого внеску.

**Апробація результатів дисертації.** Основні результати дисертаційного дослідження були оприлюднені та отримали схвальну оцінку на: XVI Міжнародній науково-практичній конференції “Глобальні та локальні проблеми економіки: шляхи їх вирішення” (Київ, 2012), VIII Міжнародній науково-практичній конференції “Розвиток наукових досліджень 2012” (Полтава, 2012), Міжнародній науково-практичній конференції “Принципи нової економіки України та формування її фінансово-інвестиційної основи” (Дніпропетровськ, 2015), Міжнародній науково-практичній конференції “Механізми та технології управління економічними системами за умов інтеграційних процесів” (Одеса, 2015), II та III міжнародних науково-практичних конференціях “Глобальні проблеми економіки та фінансів” (Київ-Прага-Відень, 2015).

**Публікації.** Результати дисертації відображено в 12 наукових працях, у тому числі 4 роботи опубліковано у наукових фахових виданнях України з економіки, 2 публікації у зарубіжних наукових виданнях, 6 публікацій у матеріалах наукових конференцій. Загальний обсяг опублікованих робіт складає 3,88 ум.-друк. арк., з них особисто автору належить 3,65 ум.-друк. арк.

**Структура та обсяг роботи.** Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, чотирьох додатків (на 52 сторінках), списку використаних джерел зі 170 найменування (на 17 сторінках). Робота викладена на 240 сторінках машинописного тексту та містить 13 таблиць (дві таблиці займають дві окремі сторінки), 31 рисунок (чотири рисунки займають чотири окремі сторінки), обсяг основного тексту – 162 сторінки.

## **ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ**

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми дисертації, сформульовано мету і завдання дисертаційної роботи, визначено об’єкт, предмет і методи дослідження, зв’язок роботи з науковими програмами і темами, розкрито наукову новизну і практичне значення отриманих результатів, вказано особистий внесок здобувача, зазначено стан апробації і впровадження результатів наукового пошуку.

У першому розділі **“Теоретичні основи управління інвестиційним ризиком банку”** розглянуто змістовність інвестиційного ризику як одного з ключових різновидів ризиків банківської діяльності, надано теоретико-сутнісну характеристику поняття “управління інвестиційним ризиком банку” та узагальнено інструментарій управління інвестиційним ризиком банку.



Функціонування та розвиток сучасного банку як поліваріантної структури в системі економічних взаємовідносин між різними суб'єктами господарювання відбувається в оточенні різноманітних факторів впливу, що формуються в межах внутрішнього та зовнішнього середовищ здійснення окремих напрямків банківської діяльності. Підсумкова ж реакція на вплив різних факторів внутрішнього та зовнішнього середовищ здійснення банківської діяльності може бути як позитивною, так і негативною з урахуванням зміни значень сукупності показників, що дозволяє говорити про ймовірність виникнення певного різновиду ризику. Таким чином, ризик є складовою проведення як активних, так і пасивних операцій банку, які загалом розкривають змістовність здійснення банківської діяльності відповідно до законодавчої та нормативної бази.

Серед сукупності активних та пасивних операцій банку особливої уваги заслуговують ті, які спрямовані на здійснення інвестиційної діяльності банку, що визначається відповідно до здатності банку здійснювати перерозподіл вільних фінансових ресурсів між різними економічними агентами та одночасно виступати фінансовим посередником. Відтак інвестиційний ризик банку виступає одним із ключових різновидів ризиків банківської діяльності. Це обумовило необхідність узагальнити теоретичні підходи до сутнісного розуміння понять “інвестиційний ризик” та “управління інвестиційним ризиком банку”.

Розгляд теоретичних положень щодо розкриття сутнісного розуміння інвестиційного ризику банку дозволив виділити низку моментів, які потребують детального розгляду, а саме: неповне врахування основних положень категорії “ризик”; необґрунтоване віднесення різноманітних проявів інвестиційного ризику банку щодо дії зовнішніх та внутрішніх факторів внаслідок ведення інвестиційної діяльності банку до складових визначення відповідного ризику; недостатнє врахування окремих проявів інвестиційного ризику банку.

Докладний аналіз та узагальнення теоретичних положень щодо виокремлення та розуміння інвестиційного ризику серед інших різновидів ризиків банківської діяльності дозволили узагальнити сутність поняття “інвестиційний ризик банку” у такий спосіб: інвестиційний ризик банку – це один із фінансових ризиків банку, який узагальнює як потенційну можливість втрати ресурсів або недоотримання доходів, так і можливість отримання додаткового обсягу прибутку внаслідок впливу зовнішніх та внутрішніх факторів під час ведення інвестиційної діяльності, де впливовість таких факторів визначає різноманітність проявів інвестиційного ризику банку та здатність його до розчеплення на інші фінансові ризики банку.

Подане уточнення поняття “інвестиційний ризик банку” сприяє більш повному розумінню проявів виникнення та поширення даного різновиду ризику банківської діяльності на основі врахування його здатності до розчеплення на інші різновиди банківських ризиків та внаслідок цього виникаючої щільної залежності між окремими ризиками банківської діяльності.

На основі встановлення багатогранності прояву інвестиційного ризику банку запропоновано узагальнення та групування класифікаційних ознак інвес-

тиційного ризику банку як дворівневої структури. Відповідно до першого рівня пропонуване групування ознак інвестиційного ризику банку розкриває різновиди ризику відповідно до: класифікації банківських інвестиційних вкладень, напрямків ведення банком його інвестиційної діяльності, засад ризик-менеджменту в інвестиційній сфері діяльності банку, які розкривають сутнісні аспекти відповідного ризик-менеджменту. До таких засад, зокрема, слід віднести характер та розмір прояву ризику, здатність інвестиційного ризику до розчеплення, множину інструментарію впливу на інвестиційний ризик.

Другий рівень визначає окремі різновиди ризику відповідно до його подання на першому рівні: відносно видів інвестування, за джерелами інвестиційних ресурсів, джерелами виникнення ризику, надійністю повернення ресурсів, часом виникнення ризику, характером впливу, сферою прояву, характером та розміром прояву ризику, по відношенню до середовища функціонування банку, за здатністю до розчеплення та інструментарієм впливу на ризик. Це дало можливість узагальнити окремі різновиди інвестиційного ризику банку та розглянути їх на єдиній теоретичній основі. Тобто сутність будь-якої ознаки класифікаційного угруповання інвестиційного ризику банку визначає різноманітність та багатогранність його прояву внаслідок як здійснення окремих напрямків інвестиційної діяльності, так і впливу факторів зовнішнього і внутрішнього середовища функціонування банку відповідно до застосованих важелів та інструментів відповідного ризик-менеджменту.

Грунтовний аналіз існуючих підходів до визначення основних засад управління інвестиційним ризиком банку та врахування ключових методичних положень загальної теорії управління, теоретико-сутнісних характеристик ризик-менеджменту у сфері управління інвестиційною діяльністю банку дозволив уточнити та представити дефініцію “управління інвестиційним ризиком банку” як складний багатокроковий процес, який визначається системою принципів, методів і форм розробки, організації й реалізації управлінських рішень, які застосовуються у практичній діяльності менеджментом банку; має визначену послідовність етапів, які розкриваються відповідно до основних функцій управління (планування, організація, мотивація, контроль) та підкреслюються його спеціальними функціями (інноваційною, іміджевою, адаптаційною, координаційною), що загалом спрямовано на попередження і мінімізацію окремих різновидів ризику, який виникає під час здійснення інвестиційної діяльності банку; ставить за мету не лише зменшення негативного впливу інвестиційного ризику, але й досягнення загального позитивного ефекту з погляду функціонування банку, що сприяє його стійкому та стабільному розвитку.

Новизна поданого уточнення поняття “управління інвестиційним ризиком банку” полягає у виокремленні: по-перше, методичної основи управління ризиком у сфері здійснення інвестиційної діяльності банку через низку принципів, методів, форм розробки, організації й реалізації управлінських рішень; по-друге, можливих наслідків прояву дії відповідного управління або щодо зменшення

негативного впливу ризикоформуєчих факторів, або з погляду досягнення загального позитивного ефекту внаслідок ведення інвестиційної діяльності банку.

Таке визначення поняття “управління інвестиційним ризиком банку” сприяє більш глибокому розкриттю змістовності загальної реалізації відповідного управління як багатокрокового процесу та визначенню цілеспрямованості здійснення зазначеного управління як цілісної системи.

З метою розкриття змістовності управління інвестиційним ризиком банку та підкреслення важливості врахування етапності в такому процесі запропоновано опосередкований взаємозв'язок між окремими ризиками банку у вигляді ланцюжкових зв'язків: інвестиційний ризик – ризик ліквідності; інвестиційний ризик – кредитний ризик – процентний ризик; інвестиційний ризик – кредитний ризик – валютний ризик.

Це дозволяє визначити цілі та мету управління інвестиційним ризиком банку відповідно до існуючої множинності класифікаційних ознак такого ризику та врахувати особливості застосування різних інструментів управління окремими різновидами інвестиційного ризику банку.

Проведено узагальнення інструментарію з управління інвестиційним ризиком банку, під яким розуміється сукупність заходів та засобів здійснення відповідного управління, де виокремлюють як принципи, форми розробки та організації відповідної системи управління, так і теорії, методи, підходи, систему показників, завдяки яким можна реалізувати управління, що розглядається. Важоме місце серед даних інструментів займає сукупність складових безпосереднього впливу на умови формування та прояви інвестиційного ризику банку, які сприяють розробці методів та підходів до визначення ризику, його попередження та зменшення прояву негативних впливів на діяльність банку. Разом з цим визначено, що ефективне застосування наявного інструментарію потребує врахування умов здійснення інвестиційної діяльності банку та прояву відповідного ризику. Тож в цілому інструментарій управління інвестиційним ризиком банку доцільно визначати з погляду формування зовнішніх та внутрішніх керуючих впливів щодо здійснення інвестиційної діяльності банку. До інструментарію управління інвестиційним ризиком банку, що визначається з погляду формування зовнішніх керуючих впливів слід, насамперед, віднести законодавчу та нормативну базу щодо здійснення банківської діяльності в цілому та проведення інвестиційної діяльності зокрема, а також окремі рішення та постанови регуляторів банківських та фінансових послуг. Проте безпосередня реалізація такого інструментарію з погляду управління інвестиційним ризиком відбувається на рівні конкретного банку. Серед інструментарію з управління інвестиційним ризиком банку на основі формування внутрішніх керуючих впливів особливо виділено: проведення моніторингу інвестиційної діяльності банку та умов виникнення й поширення інвестиційного ризику, бізнес-планування, диверсифікація інвестиційної діяльності банку та його інвестиційного портфеля.

У другому розділі “**Інвестиційна активність банку в умовах девіантного прояву інвестиційного ризику**” проведено аналіз інвестиційної діяльності

банків та її структурних компонент в контексті наявного інвестиційного ризику, досліджено фінансову результативність операцій з цінними паперами банків в умовах ризикованості проведення їх інвестиційної діяльності.

З метою розкриття змістовності рівня ризикованості інвестиційної діяльності банку проведено порівняльний аналіз інвестиційної активності різних банків.

Наявна динаміка структури інвестиційної діяльності досліджуваних банків вказує, що у такій структурі превалюючими є фінансові інвестиції (табл. 1).

Таблиця 1 – Структура інвестицій досліджуваних банків, %

Банки	На кінець											
	2009 р.		2010 р.		2011 р.		2012 р.		2013 р.		2014 р.	
	1*	2**	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2
ПАТ "Альфа-Банк"	100	0	99,04	0,96	98,08	1,92	94,24	5,76	89,25	10,75	87,71	12,29
ПАТ "ВТБ Банк"	100	0	100	0	100	0	81,37	18,63	64,32	35,68	53,08	46,92
АТ "Дельта Банк"	100	0	47,66	52,34	67,84	32,16	61,95	38,05	73,12	26,88	59,85	40,15
ПАТ "КБ "Надра"	100	0	100	0	99,96	0,04	85,81	14,19	74,13	25,87	0,3	99,7
АТ "ОТП Банк"	97,92	2,08	99,3	0,7	93,64	6,36	91,67	8,33	87,78	12,22	71,48	28,52
АТ "Ощадбанк"	100	0	100	0	100	0	99,62	0,38	99,86	0,14	99,94	0,06
ПУМБ	85,37	14,63	98,06	1,94	98,45	1,55	97,62	2,38	89,45	10,55	83,26	16,74
ПАТ "Приватбанк"	40,93	59,07	46,41	53,59	22,39	77,61	30,62	69,38	28,74	71,26	61,89	38,11
ПАТ "Промінвест-банк"	95,81	4,19	90,76	9,24	85,46	14,54	83,34	16,66	79,25	20,75	79,79	20,21
АТ "Райффайзен Банк Аваль"	97,16	2,84	98,95	1,05	96,72	3,28	95,98	4,02	94,11	5,89	92,53	7,47
АБ "Укргазбанк"	99,4	0,6	99,64	0,36	99,76	0,24	99,76	0,24	99,81	0,19	99,81	0,19
АТ "Укресімбанк"	94,3	5,7	82,13	17,87	84,03	15,97	84,32	15,68	90,39	9,61	96,07	3,93
АТ "УкрСиббанк"	71,41	28,59	95,19	4,81	82,16	17,84	77,4	22,6	69,13	30,87	85,53	14,47
ПАТ "Укрсоцбанк"	98,34	1,66	95,73	4,27	86,24	13,76	83,73	16,27	69,02	30,98	71,21	28,79
АТ "БАНК "Фінанси та кредит"	100	0	100	0	100	0	86,28	13,72	86,81	13,19	82,96	17,04

Примітки: \* – фінансові інвестиції (колонка 1), \*\* – реальні інвестиції (колонка 2).

Аналіз динаміки питомої ваги фінансових інвестицій у структурі банківських активів показав, що для однієї частини досліджуваних банків характерним є зниження рівня ризикованості щодо проведення операцій з фінансовими інвестиціями, а для іншої частини навпаки – збільшення рівня ризикованості щодо проведення операцій з фінансовими інвестиціями. Відтак кожен окремих банк самостійно реалізує обрану стратегію з ведення його інвестиційної діяльності та визначає механізм протидії виникаючому інвестиційному ризику. Втім зазначено, що для уніфікації методології обрання таких стратегій та визначення важелів протидії виникаючому інвестиційному ризику в умовах постійної зміни зовнішнього середовища необхідною є розробка підходу до визначення дієвих

засобів оптимізації напрямів прояву інвестиційного ризику та моделі з оцінки рівня ризикованості ведення інвестиційної діяльності банку.

Для деталізації аналізу умов можливого виникнення інвестиційного ризику узагальнено множину структурних компонентів інвестиційної діяльності банку (рис. 1).



Рисунок 1 – Множина структурних компонентів інвестиційної діяльності банку у відображенні напрямів виникнення інвестиційного ризику

Детальний аналіз структурних компонентів інвестиційної діяльності для групи досліджуваних банків дозволив виявити наявність двох стратегій (менш ризикової, яка спрямована на інвестування в асоційовані та дочірні компанії, та більш ризикової, яка спрямована на інвестиції у нерухомість) здійснення операцій з реальними інвестиціями банків. Відмічений аналіз також підтвердив значимість фінансових інвестицій у структурі інвестиційних активів банку з погляду можливих умов виникнення та поширення інвестиційного ризику. Зокрема доведено, що серед структурних компонентів фінансових інвестиційних вкладень банку одним із найбільш значимих факторів прояву та зростання рівня ризикованості проведення інвестиційної діяльності є цінні папери в портфелі банку на продаж.

З метою розкриття ризикованості здійснення інвестиційної діяльності для групи досліджуваних банків на ринку цінних паперів проведено аналіз їх фінансової результативності по операціях з цінними паперами. Встановлено, що в цілому дохідність на одну гривню активів аналізованих банків, виходячи із розрахунку за сумою отриманого результату від операцій з цінними паперами за підсумками 2009–2014 років є незначною (рис. 2).

Однак для окремих банків (АТ “Дельта Банк”, ПАТ “КБ “Надра”, АТ “Укрексімбанк”, АТ “УкрСиббанк”) значення отриманого фінансового результату від операцій з цінними паперами мали суттєвий вплив на загальний підсумок діяльності банку у вигляді його чистого прибутку/збитку за підсумками досліджуваного періоду.

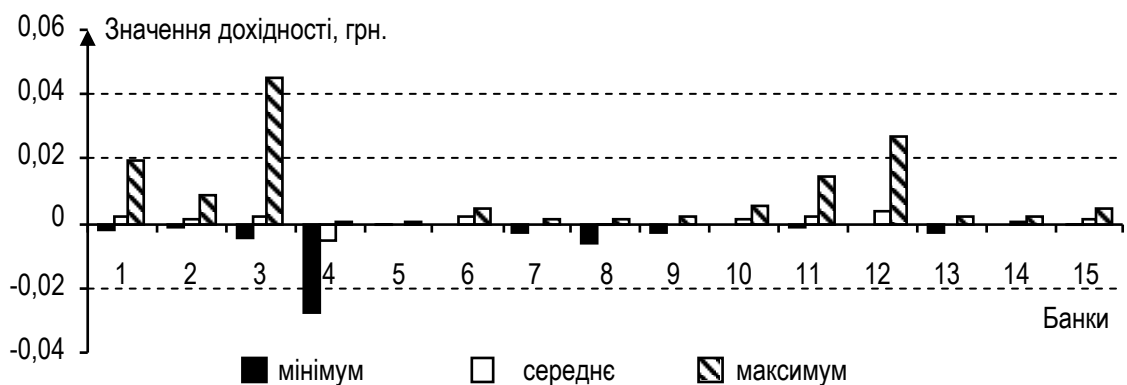


Рисунок 2 – Мінімальні, середні та максимальні значення дохідності на одну гривню активів аналізованих банків, виходячи із розрахунку за сумою отриманого результату від операцій з цінними паперами за підсумками 2009–2014 рр.: 1 – ПАТ “Альфа-Банк”, 2 – ПАТ “ВТБ Банк”, 3 – АТ “Дельта Банк”, 4 – ПАТ “КБ “Надра”, 5 – АТ “ОТП Банк”, 6 – АТ “Ощадбанк”, 7 – ПУМБ, 8 – ПАТ “Приватбанк”, 9 – ПАТ “Промінвестбанк”, 10 – АТ “Райффайзен Банк Аваль”, 11 – АБ “Укргазбанк”, 12 – АТ “Укрексімбанк”, 13 – АТ “УкрСиббанк”, 14 – ПАТ “Укрсоцбанк”, 15 – АТ “Банк “Фінанси та кредит”

Доведено, що етапність проведення аналізу інвестиційної активності різних банків в умовах девіантного прояву інвестиційного ризику сприяє розкриттю змістовності рівня ризикованості щодо здійснення відповідної діяльності кожного банку. Це дозволило побудувати узагальнену процедуру аналізу інвестиційної діяльності банку, яка включає:

- аналіз напрямів ведення інвестиційної діяльності банку;
- аналіз змінності окремих складових визначеної структури напрямів ведення інвестиційної діяльності банку;
- розкриття окремих компонент різних складових структури напрямів ведення інвестиційної діяльності банку;
- порівняльний аналіз фінансових показників ведення інвестиційної діяльності банку.

Відмінністю пропонованої процедури є врахування багатоплановості й багатогранності існуючих напрямів ведення інвестиційної діяльності банку, що

дозволяє більш ґрунтовно проаналізувати змістовність такої діяльності та розкрити вузькі місця щодо можливого прояву, формування та поширення інвестиційного ризику, визначити умови змінності рівня ризикованості проведення банківської інвестиційної діяльності.

У третьому розділі **“Напрями розвитку науково-методичних підходів до управління інвестиційним ризиком банку”** вдосконалено методичний підхід до визначення дієвих засобів оптимізації напрямів прояву інвестиційного ризику, обґрунтовано модель оцінки рівня ризикованості ведення інвестиційної діяльності банку та розкрито важливість застосування оптимізаційного менеджменту як інструмента забезпечення прийнятного рівня інвестиційного ризику банку.

З метою розвитку інструментарію удосконалення системи управління інвестиційним ризиком банку розроблено методичний підхід до визначення дієвих засобів оптимізації напрямів прояву інвестиційного ризику. Пропонований підхід засновано на врахуванні загальних умов здійснення банківської діяльності, наявного стану функціонування та умов розвитку конкретного банку, запровадженні обраної стратегії ведення інвестиційної діяльності банку. Під оптимізацією напрямів прояву інвестиційного ризику розуміється, насамперед, визначення можливих передумов виникнення та поширення відповідного ризику щодо сформованих та діючих умов ведення банківської діяльності згідно з реальним станом економічного розвитку країни та наявного стану функціонування банку. Під виокремленням можливих шляхів попередження інвестиційного ризику розуміється доцільність запровадження заходів щодо: припинення вже існуючих напрямів ведення інвестиційної діяльності банку з погляду їх впливу на сталість здійснення банківської діяльності в цілому; розширення існуючих можливостей нівелювання та протидії інвестиційному ризику внутрішніми ресурсами, враховуючи дані фінансової результативності банку за окремими напрямками ведення інвестиційної діяльності; обрання нових напрямів інвестиційної діяльності банку на підставі поточного та ретроспективного врахування змінності інвестиційного ризику; оптимізації існуючого рівня інвестиційного ризику за рахунок перебудови наявної структури інвестиційного портфеля банку або застосування традиційних підходів до управління інвестиційним ризиком.

Відмінністю розробленого методичного підходу до визначення дієвих засобів оптимізації напрямів прояву інвестиційного ризику є його двохетапність. Перший етап визначає доцільність обрання конкретної стратегії ведення інвестиційної діяльності. На другому етапі здійснюється розкриття змістовності та врахування проявів інвестиційного ризику банку. У підсумку це дозволяє виділити специфіку прояву інвестиційного ризику за окремим банком.

На основі врахування поточних умов ведення банківської діяльності, особливостей стратегії ведення інвестиційної діяльності банку та їх ґрунтовного співставлення між собою визначено та розкрито основні елементи загального контуру управління інвестиційним ризиком банку з урахуванням дії об'єктивних та суб'єктивних чинників впливу (рис. 3).

Відмічено, що сукупність об'єктивних та суб'єктивних чинників впливу у сфері здійснення банківської діяльності (з точки зору умов здійснення банківської діяльності, наявного стану функціонування банку та упроваджених стратегій ведення інвестиційної діяльності) визначає загальний контур управління інвестиційною діяльністю банку, а відтак і управління банківським інвестиційним ризиком. Поряд з цим суб'єктивні чинники впливу в даному сенсі можна вважати корегуючим фактором в управлінні інвестиційним ризиком (зворотнім контуром) з точки зору загальної теорії управління.

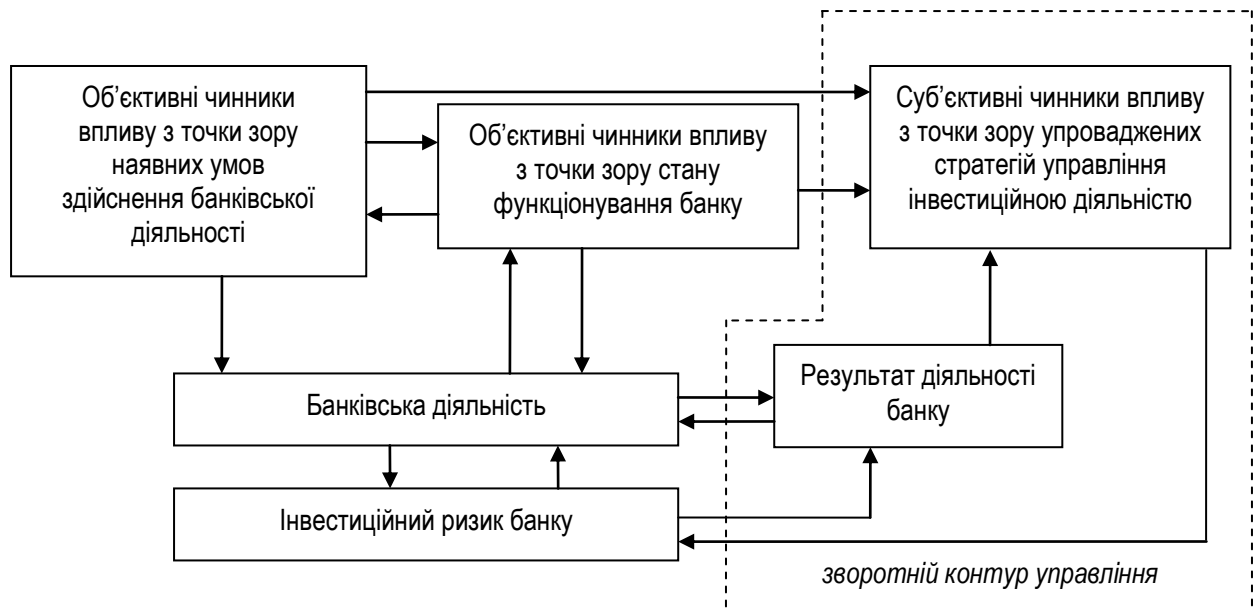


Рисунок 3 – Об'єктивні та суб'єктивні чинники впливу на діяльність банку в контурі управління інвестиційним ризиком

Для формалізованого узагальнення рівня ризику здійснення інвестиційної діяльності банку запропоновано модель оцінки рівня такого ризику. В основу пропонованої моделі покладено методологію визначення оцінки ефективності досліджуваного процесу методом стохастичної границі, яка визначається відповідно до рівняння:

$$\ln(\text{Re}) = \beta_0 + \beta_1 \cdot \ln(\text{AD}) + \beta_2 \cdot \ln(\text{VK}) + \beta_3 \cdot \ln(\text{VB}) + v - u \quad (1)$$

де  $\text{Re}$  – сумарний результат, який отримав банк від операцій з цінними паперами у торговому портфелі банку та портфелі банку з цінними паперами на продаж (тис. грн.),  $\text{AD}$  – адміністративні та інші витрати банку (тис. грн.),  $\text{VK}$  – власний капітал банку (тис. грн.),  $\text{VB}$  – сумарний обсяг цінних паперів банку, які знаходяться у його торговому портфелі та портфелі з цінними паперами на продаж (тис. грн.),  $\beta_0, \beta_1, \beta_2, \beta_3$  – коефіцієнти моделі.



На підставі наявних статистичних даних визначено рівень ризику інвестиційної діяльності для групи досліджуваних банків з погляду оперування цінними паперами (табл. 2).

Таблиця 2 – Оцінка рівня ризику інвестиційної діяльності досліджуваних банків на ринку цінних паперів, %

Банки	На кінець					
	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.
ПАТ "Альфа-Банк"	100,00	100,00	100,00	98,69	100,00	10,46
ПАТ "ВТБ Банк"	76,25	100,00	98,71	92,86	99,88	77,69
АТ "Дельта Банк"	100,00	100,00	99,28	81,20	92,38	100,00
ПАТ "КБ "Надра"	100,00	87,48	100,00	100,00	95,20	100,00
АТ "ОТП Банк"	88,18	94,72	100,00	100,00	100,00	100,00
АТ "Ощадбанк"	100,00	41,44	61,77	25,01	59,90	99,95
ПУМБ	54,94	100,00	100,00	99,84	100,00	100,00
ПАТ "Приватбанк"	100,00	100,00	66,66	97,91	96,82	96,35
ПАТ "Промінвестбанк"	39,96	100,00	88,87	94,24	98,54	100,00
АТ "Райффайзен Банк Аваль"	58,55	55,23	95,15	100,00	40,51	99,78
АБ "Укргазбанк"	100,00	100,00	99,76	67,02	67,65	42,01
АТ "Укрексімбанк"	100,00	96,44	74,19	26,90	77,90	56,64
АТ "УкрСиббанк"	100,00	80,95	85,91	100,00	100,00	99,93
ПАТ "Укрсоцбанк"	39,65	81,31	95,71	100,00	95,77	98,89
АТ "Банк "Фінанси та кредит"	90,05	77,13	46,48	98,69	36,69	97,33
Середнє значення	83,17	87,65	87,50	85,49	84,08	85,27

Обґрунтовано доцільність впровадження оптимізаційного менеджменту як інструмента забезпечення прийняттого рівня інвестиційного ризику на основі узгодження такого ризику між окремими напрямками здійснення інвестиційної діяльності банку. Для вирішення даного завдання запропоновано модель розв'язання задачі щодо визначення обсягів здійснення операцій з цінними паперами банку відповідно до існуючого рівня ризикованості проведення інвестиційної діяльності банку на ринку цінних паперів в розрізі окремих видів операцій з цінними паперами у наступному вигляді:

$$R - \frac{R1 \cdot x1 + R2 \cdot x2}{W} \rightarrow \min, \quad (2)$$

$$\begin{cases} x1 + x2 \leq W, \\ x1 \cdot D1 \leq x2 \cdot D2, \\ \frac{R1}{R} \cdot x1 + \frac{R2}{R} \cdot x2 \geq Rz, \\ x1, x2 > 0, \end{cases} \quad (3)$$

де  $R$  – оцінка загального рівня ризикованості ведення інвестиційної діяльності банку з погляду операцій з цінними паперами;  $R1$  – оцінка рівня ризикованості проведення операцій з цінними паперами в торговому портфелі банку;  $R2$  – оцінка рівня ризикованості операцій у портфелі банку з цінними паперами на продаж;  $W$  – загальний обсяг цінних паперів (цінних паперів у торговому портфелі банку та портфелі банку з цінними паперами на продаж), з якими банк здійснює відповідну інвестиційну діяльність;  $x1$  – обсяг цінних паперів у торговому портфелі банку, який необхідно визначити з метою досягнення узгодженості між окремими оцінками рівня ризикованості ведення відповідної інвестиційної діяльності банку;  $x2$  – обсяг портфеля банку з цінними паперами на продаж, який необхідно визначити з метою досягнення узгодженості між окремими оцінками рівня ризикованості ведення відповідної інвестиційної діяльності банку;  $\min$  – визначає прояв узгодженості між загальним та окремими рівнями ризикованості ведення відповідного напрямку інвестиційної діяльності банку;  $D1$  – середньозважена дохідність цінних паперів в торговому портфелі банку (за одиницю обсягу);  $D2$  – середньозважена дохідність цінних паперів у портфелі банку на продаж (за одиницю обсягу);  $RZ$  – межа припустимого обсягу резервів, що сформовано під операції з цінними паперами;  $x1 + x2 \leq W$  – обмеження, яке визначає припустимий загальний обсяг ресурсів, спрямованих на здійснення операцій з цінними паперами;  $x1 \cdot D1 \leq x2 \cdot D2$  – обмеження, що визначає співставлення значимості окремих портфелів цінних паперів банку з погляду їх дохідностей. У моделі знак “ $\leq$ ” підкреслює необхідність досягнення загальної значимості портфеля банку з цінними паперами на продаж у порівнянні з торговим портфелем банку відповідно до умов визначення досягнення заданої узгодженості;  $\frac{R1}{R} \cdot x1 + \frac{R2}{R} \cdot x2 \geq Rz$  – обмеження, яке визначає припустимі умови формування резервів щодо здійснення відповідних операцій з цінними паперами банку;  $x1, x2 > 0$  – обмеження, що визначає об’єктивну обставину щодо неможливості обсягів цінних паперів приймати від’ємні значення.

На підставі запропонованої моделі задачі з розкриття узгодженості між рівнями ризикованості проведення інвестиційної діяльності банку на ринку цінних паперів визначено загальну схему запровадження оптимізаційного менеджменту з розкриття умов прийнятності рівня інвестиційного ризику банку:

- обираються окремі напрями інвестиційної діяльності банку, для яких необхідно здійснити розкриття та уточнення можливих умов узгодженості рівня інвестиційного ризику банку;
- за допомогою моделі оцінки рівня інвестиційного ризику на основі методології аналізу стохастичною границею визначається загальний рівень ризикованості та рівень ризикованості за окремими напрямками здійснення інвестиційної діяльності;

- обирається цільова функція для побудови оптимізаційної моделі відповідно до завдання, яке потребує розв'язання;
- визначається система обмежень для обраної цільової функції з вирішення певного оптимізаційного завдання;
- обчислюється обрана оптимізаційна модель та визначаються умови забезпечення прийняттого рівня інвестиційного ризику банку, на підставі чого здійснюється корегування умов здійснення відповідної інвестиційної діяльності.

## ВИСНОВКИ

У дисертації вирішено важливе науково-практичне завдання щодо подальшого поглиблення теоретичних положень, розробки та розвитку науково-методичних підходів до вдосконалення управління інвестиційним ризиком банку. Основні теоретичні та практичні результати полягають у наступному:

1. Враховуючи важливість ведення інвестиційної діяльності банку, з точки зору виконання функції фінансового посередництва та перерозподілу вільних фінансових ресурсів завдяки інструментам фондового ринку та банківського сектору економіки, особливої уваги набуває визначення реакції банку на протидію присутніх впливів з боку внутрішнього та зовнішнього середовищ як ризикоформуєчих факторів. Тож питання управління інвестиційним ризиком банку набуває важливого значення та обумовлює необхідність, перш за все, розкриття сутнісної змістовності інвестиційного ризику серед інших різновидів ризиків банківської діяльності.

Детальний аналіз та узагальнення теоретичних положень щодо виокремлення та розуміння інвестиційного ризику серед інших різновидів ризиків банківської діяльності дозволили узагальнити сутність поняття “інвестиційний ризик банку”.

2. На основі врахування ключових методичних положень загальної теорії управління, існуючих підходів до визначення управління інвестиційним ризиком банку, теоретико-сутнісних характеристик ризик-менеджменту у сфері управління інвестиційною діяльністю банку надано уточнення дефініції “управління інвестиційним ризиком банку” як складного багатокрокового процесу.

3. Проведено узагальнення інструментарію управління інвестиційним ризиком банку та запропоновано схему його структурування, яка враховує основні ключові ознаки відповідно до виникнення керуючих впливів на інвестиційний ризик банку та з точки зору окремих ключових детермінант щодо визначення інструментарію управління даним банківським ризиком.

4. Досліджено інвестиційну активність групи банків в умовах девіантного прояву інвестиційного ризику. Виявлено, що ключова загроза з виникнення та поширення інвестиційного ризику банку знаходиться в контексті здійснення інвестиційної банківської діяльності, спрямованої на реалізацію фінансових інвестицій. Детальний аналіз структурних компонентів інвестиційної діяльності групи досліджуваних банків дозволив розкрити наявність двох стратегій (менш ризикової, яка спрямована на інвестування в асоційовані та дочірні компанії, та

більш ризикової, яка спрямована на інвестиції в нерухомість) здійснення інвестиційних операцій банків.

5. З метою визначення рівня ризикованості здійснення інвестиційної діяльності банків на ринку цінних паперів проведено аналіз їх фінансової результативності по операціях з цінними паперами.

Запропоновано процедуру аналізу інвестиційної діяльності банку, яка дозволяє дослідити активність проведення такої діяльності та розкрити умови змінності рівня її ризикованості.

6. З метою врахування змінності умов виникнення та поширення інвестиційного ризику банку розроблено методичний підхід до визначення дієвих засобів оптимізації напрямів прояву інвестиційного ризику. Такий підхід засновано на врахуванні загальних умов здійснення банківської діяльності, наявного стану функціонування та умов розвитку конкретного банку, впровадженні обраної стратегії ведення інвестиційної діяльності банку. У підсумку це дозволяє виявити особливості прояву інвестиційного ризику за окремим банком та визначити ключові напрями мінімізації його негативного впливу.

7. Для узагальнення змінності рівня ризикованості ведення інвестиційної діяльності банку розроблено відповідну модель її оцінки. В основу даної моделі покладено методологію визначення оцінки ефективності досліджуваного процесу методом стохастичної границі. Розроблена модель дозволяє узагальнити рівень змінності інвестиційного ризику відносно взаємного аналізу значень отриманого результату від здійснення окремих напрямів інвестиційної діяльності банку з цінними паперами, сумарного обсягу цінних паперів банку, які знаходяться в його торговому портфелі та портфелі з цінними паперами на продаж, обсягу власного капіталу, адміністративних та інших витрат банку.

8. Для врахування існуючих умов виникнення та поширення інвестиційного ризику банку обґрунтовано необхідність застосування оптимізаційного менеджменту як основи для розкриття та забезпечення узгодженості між окремими напрямами здійснення інвестиційної діяльності банку. Для вирішення даного завдання запропоновано модель, яка враховує змінність рівнів ризикованості за окремими видами операцій з цінними паперами відповідно до загального обсягу таких операцій, доходності портфелів та необхідного обсягу резервів за відповідними операціями. Це дозволяє здійснювати корегування напрямів ведення інвестиційної діяльності банку, виходячи з умов дотримання найбільш прийняттого рівня інвестиційного ризику.

Ґрунтовність та доцільність запропонованих положень підтверджено на конкретних прикладах.

## **СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ**

### ***Статті у наукових фахових виданнях України***

1. Дмитренко О. Ефективність інвестиційної діяльності банків на ринку цінних паперів / О. Дмитренко // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – № 3 (153) – С. 402–413 (0,54 друк. арк.).

2. Дмитренко О. Теоретико-сутнісна характеристика поняття “управління інвестиційним ризиком банку” / О. Дмитренко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. – 2012. – С. 156–162 (0,52 друк. арк.).
3. Дмитренко О. Теоретичні аспекти сутнісного поняття інвестиційного ризику банку / О. Дмитренко // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. – 2012. – № 2(13) – С. 76–81 (0,41 друк. арк.).
4. Дмитренко О. Цінні папери як ключові елементи аналізу інвестиційної діяльності банків / О. Дмитренко // Регіональний зб. наук. праць з економіки “Прометей”. – 2013. – № 2(41) – С. 223–229 (0,35 друк. арк.).

#### *Статті у зарубіжних наукових виданнях*

5. Васюренко О. Методология исследования стохастических границ в оценке степени возникновения инвестиционного риска банка / О. Васюренко, А. Дмитренко // Европейский исследователь. – 2013. – № 62 (11-1). – С. 2606–2613. *Особистий внесок: побудована модель оцінки рівня ризикованості здійснення інвестиційної діяльності банку з точки зору проведення операцій банку на ринку цінних паперів* (0,39 друк. арк.).
6. Дмитренко О. Фінансова результативність операцій банків з цінними паперами у розкритті ризикованості їх інвестиційної діяльності (приклад з України) / О. Дмитренко // International Collection of scientific proceedings “European Cooperation”. – 2015. – Vol. 5. – № 5. – P. 119–130 (0,5 друк. арк.).

#### *Публікації у матеріалах наукових конференцій*

7. Дмитренко О. Інструментарій управління інвестиційним ризиком банку / О. Дмитренко // Матеріали Восьмої міжнародної науково-практичної конференції “Розвиток наукових досліджень 2012”, Полтава. – 2012. – С. 39–40 (0,09 друк. арк.).
8. Дмитренко О. Моніторинг як засіб розкриття та попередження інвестиційного ризику банку / О. Дмитренко // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції “Принципи нової економіки України та формування її фінансово-інвестиційної основи”, Дніпропетровськ. – 2015. – С. 141–143 (0,14 друк. арк.).
9. Дмитренко О. Оптимізаційний менеджмент у розкритті узгодженості рівня інвестиційного ризику банку [Електронний ресурс] / О. Дмитренко // Матеріали Третьої міжнародної науково-практичної конференції “Глобальні проблеми економіки та фінансів”, Київ-Прага-Відень. – Режим доступу: <http://www.inter-nauka.com/issues/conf-2015/september/360> (0,2 друк. арк.).
10. Дмитренко О. Основні етапи аналізу інвестиційної діяльності банку у розкритті змінності рівня її ризикованості / О. Дмитренко // Матеріали Другої міжнародної науково-практичної конференції “Глобальні проблеми економіки та фінансів”, Київ-Прага-Відень. – 2015. – С. 14–17 (0,19 друк. арк.).
11. Дмитренко О. Оцінки показників інвестиційної діяльності банку у розкритті умов формування інвестиційного ризику / О. Дмитренко // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції “Механізми та технології

управління економічними системами за умов інтеграційних процесів”, Одеса. – 2015. – С. 85–87 (0,15 друк. арк.).

12. Дмитренко О. Прояви інвестиційного ризику банку як ознаки його класифікаційного угруповання / О. Дмитренко // Матеріали Шістнадцятої міжнародної науково-практичної конференції “Глобальні та локальні проблеми економіки: шляхи їх вирішення”, Київ. – 2012. – С. 62–63 (0,17 друк. арк.).

## АНОТАЦІЯ

Дмитренко О. І. Управління інвестиційним ризиком банку. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит. – Українська академія банківської справи, Суми, 2016.

Дисертаційна робота присвячена теоретичному обґрунтуванню та узагальненню сутності поняття “інвестиційний ризик банку”, методологічному розкриттю змістовності сучасної системи управління інвестиційним ризиком банку та розробці методичних положень щодо вдосконалення управління інвестиційним ризиком банку в умовах ринкової девіантності.

Розкрито сутнісну змістовність інвестиційного ризику та надано характеристику поняття “управління інвестиційним ризиком банку”. Узагальнено інструментарій управління інвестиційним ризиком банку. Проведено аналіз банківської інвестиційної активності в умовах девіантного прояву інвестиційного ризику. Розроблено методичний підхід до визначення дієвих засобів оптимізації напрямів прояву інвестиційного ризику. Обґрунтовано модель оцінки рівня ризикованості ведення інвестиційної діяльності банку. Розкрито важливість застосування оптимізаційного менеджменту як інструмента забезпечення прийнятного рівня інвестиційного ризику банку.

Ключові слова: банк, управління, інвестиційний ризик, рівень ризикованості, фондовий ринок, цінні папери, модель, оптимізація.

## АННОТАЦИЯ

Дмитренко А. И. Управление инвестиционным риском банка. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 – Деньги, финансы и кредит. – Украинская академия банковского дела, Сумы, 2016.

Диссертация посвящена теоретическому обоснованию и обобщению сущности понятия “инвестиционный риск банка”, методологическому раскрытию структуры содержания современной системы управления инвестиционным риском банка и разработке методических положений, направленных на усовершенствование управления инвестиционным риском банка в условиях рыночной девіантности.

На основе проведенного анализа и обобщения теоретических положений, касающихся рассмотрения и понимания роли инвестиционного риска среди

других разновидностей рисков банковской деятельности, дано его авторское уточнение.

Раскрыты основные классификационные признаки группировки возможных разновидностей инвестиционного риска банка в виде двухуровневой структуры.

Дано авторское определение понятия “управление инвестиционным риском банка” как сложного многошагового процесса, что способствует раскрытию содержательности при реализации соответствующего управления, дает возможность определить направленность осуществления указанного управления как целостной системы.

Проведено детальное исследование инструментария управления инвестиционным риском банка и предложена схема его структурирования.

Проанализирована инвестиционная активность банков в условиях девиантного проявления инвестиционного риска.

Обоснован вывод относительно того, что ключевая угроза возникновения и распространения инвестиционного риска банка находится в контексте осуществления инвестиционной банковской деятельности, направленной на реализацию финансовых инвестиций.

Проведен детальный анализ структурных компонент инвестиционной деятельности различных банков. Это позволило выявить наличие двух стратегий при операциях с реальными инвестициями банков: менее рискованной – направленной на инвестирование в ассоциированные и дочерние компании; более рискованной – направленной на инвестиции в недвижимость.

Показано, что среди структурных компонент финансовых инвестиций одним из самых значимых факторов проявления и роста уровня их рискованности являются ценные бумаги в портфеле банка на продажу.

С целью раскрытия рискованности осуществления инвестиционной деятельности банков на рынке ценных бумаг проведен анализ финансовой результативности по операциям с ценными бумагами.

Предложена процедура для проведения обобщенного анализа инвестиционной деятельности банка с целью раскрытия уровня ее рискованности.

С целью учета возможных изменений условий возникновения и распространения инвестиционного риска банка разработан методический подход к определению эффективных средств оптимизации направлений проявления инвестиционного риска. Обоснована целесообразность учета двухконтурного управления инвестиционным риском банка.

Для обобщения возможных изменений уровня рискованности при реализации инвестиционной деятельности банка разработана соответствующая модель ее оценки. В основе предложенной модели находится методология определения оценки эффективности исследуемого процесса методом стохастической границы.

Для учета существующих условий возникновения и распространения инвестиционного риска банка рассмотрена целесообразность применения оптими-

зационного менеджмента в качестве основы для раскрытия и обеспечения согласованности между отдельными направлениями осуществления инвестиционной деятельности банка. Для решения такой задачи предложена модель оптимизационной задачи, которая учитывает изменчивость уровней рискованности по отдельным видам операций с ценными бумагами в зависимости от общего объема таких операций, доходности портфелей и объема резервов по соответствующим операциям.

Разработанные подходы, модели и рекомендации направлены на усовершенствование управления инвестиционным риском банка и могут быть использованы в практической деятельности с учетом специфики функционирования отдельных банковских учреждений.

Ключевые слова: банк, управление, инвестиционный риск, уровень рискованности, фондовый рынок, ценные бумаги, модель, оптимизация.

## SUMMARY

Dmytrenko O. I. Management of investment risk of the bank. – Manuscript.

The thesis for the scientific degree of Candidate of Sciences in Economics, speciality 08.00.08 – Money, finances and credit. – Ukrainian academy of banking, Sumy, 2016.

The thesis is devoted to the theoretical study and generalization of the essence of the concept of "risk investment bank", methodological disclosure of the contents of the structure of modern management system risk investment bank and development of methodical provisions aimed at improving the management of the investment risk of the bank in the market of deviance.

The essential content of the investment risk and the basic characteristics of the concept of "management of investment risk of the bank" disclosed. Bank's investment risk management instruments generalized. The analysis of investment banking activity analysis in terms of deviant investment risk provided. The methodical approach to determining effective means of optimization the directions of investment risk moving. The model of assessment of the risk level of banking investment activity worked out. The necessity and feasibility of optimizing management as an instrument for achieving an acceptable level of investment risk of the bank proved.

Key words: bank, model, optimization, management, investment risk, the level of riskiness, stock market, securities.



*Відповідальний за випуск*  
доктор економічних наук, професор  
Васюренко Олег Володимирович

Підписано до друку 22.02.2016.  
Формат 60x90/16. Обл.- вид. арк. 0,9.  
Гарнітура Times. Тираж 100 прим.  
Вид. № 11.

Віддруковано у ВВП «Мрія-1»  
40000, м. Суми, вул. Кузнечна, 2.  
Свідотцтвосубекта видавничої справи:  
Серія ДК, № 36 від 19.04.2007